

BOGDAN DAVID

**DREPT CIVIL
TEORIA GENERALĂ A
OBLIGAȚIILOR**

Copyright © 2013, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DAVID, BOGDAN

Drept civil : teoria generală a obligațiilor /
Bogdan David. – Ed. a 2-a, rev. și adăug. - București :
Pro Universitaria, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-686-7

347(498)

347.41(498)

CAPITOLUL I

CONTRACTUL CA IZVOR DE OBLIGAȚII

1.1. Definiție. Trăsături caracteristice

• Definiție

Spre deosebire de vechiul Cod civil, care nu conținea o definiție a actului juridic civil¹, decât prin raportare la contract și la diferitele specii de acte juridice, *noul Cod civil* conține reglementarea expresă nu doar a noțiunii de contract, ci și pe aceea a actului juridic unilateral.

Astfel, potrivit art. 1166 N.C.civ., *contractul* este acordul de voință dintre două sau mai multe persoane, cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic.²

Se observă că noua reglementare a valorificat opiniile exprimate în doctrină, unde actul juridic, în general, a fost definit ca reprezentând acea manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice, adică de a naște, a modifica ori stinge un raport juridic civil concret.³

Rezultă din conținutul art. 1166 N.C.civ., că noțiunea contractului presupune întrunirea următoarelor elemente:

– existența unei manifestări de voință provenită de la două sau mai multe persoane;

¹ În mod obișnuit, în doctrină și jurisprudență, noțiunea de act juridic (sau act) este folosită în două accepțiuni, respectiv: 1) operațiunea juridică, manifestarea de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice (*negotium iuris*) și 2) înscrisul constatator al operațiunii juridice, acela care consemnează și încorporează, redă manifestarea de voință exprimată (*instrumentum probationis*).

² Potrivit art. 942 din vechiul Cod civil, contractul era definit ca reprezentând „acordul între două sau mai multe persoane spre a constitui sau a stinge între dânșii un raport juridic.”

³ În acest sens, de ex., Gh. Beleiu, *Drept civil. Teoria generală*, TUB, 1987, pp. 157-158; Gh. Beleiu, *Actul juridic civil*, în „Tratat de drept civil”, vol. I, „Partea generală”, Ed. Academiei, București, 1989, p. 168.

– manifestarea de voință să fi fost făcută cu intenția de a produce efecte juridice;⁴

– producerea de efecte juridice înseamnă nașterea, modificarea, stingerea unui raport juridic concret.

- **Principii**

Ca elemente de noutate, N.C.civ. reglementează **principiul libertății** de a contracta,⁵ precum și pe cel al **bunei-credințe** atât la negocierea și încheierea contractului, precum și pe tot timpul executării sale, fără posibilitatea instituirii unor clauze de exonerare sau de limitare a unei asemenea atitudini de loialitate și obligații de bună-credință.⁶

Principiul libertății de a contracta trebuie pus în același timp, în acord cu ordinea publică și cu bunele moravuri (care aduc îngrădiri ale libertății contractuale, niciunui subiect de drept nefiindu-i permis să le încalce), fiind vorba, așa cum s-a spus în doctrină, „de o manifestare mai directă a voluntarismului social care constituie fundamentul teoretic al contractului”.⁷

- **Reglementarea interdicției de a contracta**

Reglementarea de principiu a interdicției de a contracta cu nesocotirea ordinii publice și a bunelor moravuri se regăsea și în vechiul Cod, care dispunea imperativ, prin prevederile art. 5 că „nu se poate deroga prin convenții sau dispoziții particulare la legile care interesează ordinea publică și bunele moravuri”,⁶ În felul acesta, actul juridic se deosebește de faptul juridic civil *stricto sensu*, care nu este săvârșit cu intenția de a produce efecte juridice, dar acestea se produc în temeiul legii, instituind

⁴ În felul acesta, actul juridic se deosebește de faptul juridic civil *stricto sensu*, care nu este săvârșit cu intenția de a produce efecte juridice, dar acestea se produc în temeiul legii.

⁵ Potrivit art. 1169 N.C.civ. părțile sunt libere să încheie orice contracte și să determine conținutul acestora, în limitele impuse de lege, de ordinea publică și de bunele moravuri

⁶ Conform art. 1170 N.C.civ., părțile trebuie să acționeze cu bună-credință atât la negocierea și încheierea contractului, cât și pe tot timpul executării sale. Ele nu pot înlătura sau limita această obligație

⁷ A se vedea L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile*, vol. II, *Contractul*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 368

totodată, două instrumente de control pentru conformitatea contractelor cu ordinea publică și bunele moravuri: obiectul și cauza contractului, care trebuie să fie licite și morale.⁸

1.2. Actul juridic unilateral. Noțiune. Feluri de acte unilaterale

• Definiție

Astfel cum s-a menționat deja, noul Cod civil se preocupă și de definiția actului juridic unilateral,⁹ înțeles ca manifestare de voință a autorului său (art. 1324), care este supus, în ce privește regimul său juridic, dispozițiilor legale privitoare la contracte, care se aplică în mod corespunzător (conform art. 1325).

Se pot desprinde din definiția actului unilateral, următoarele *trăsături* ale acestuia:¹⁰

– actul unilateral are un mecanism propriu de formare, distinct de acela al contractului, el întemeindu-se doar pe manifestarea unilaterală de voință a autorului său;

– actul unilateral exprimă interesul autorului său unic (noțiunea de autor urmând a fi înțeleasă în sens tehnic,

⁸ În acest sens, potrivit art. 963 C.civ. “numai lucrurile ce sunt în comerț pot fi obiectul unui contract”, ceea ce înseamnă că, dacă obiectul contractului este în afara circuitului civil, el este contrar ordinii publice și bunelor moravuri, contractul fiind lovit de nulitate absolută. De asemenea, cu referire la cauza contractului, art. 968 C.civ. stipulează: „cauza este nelicită, când este prohibit de legi, când este contrarie bunelor moravuri și ordinii publice”. Față de conținutul acestor reglementări, în doctrină s-a afirmat că, „în pofida anumitor divergențe doctrinare în ce privește definiția și analiza celor două elemente care alcătuiesc conținutul contractului, singura manieră realistă de interpretare a acestor texte constă în a afirma, fără rezerve, că un contract, prin obiectul și cauza sa, nu poate fi valid, dacă este contrar ordinii publice și bunelor moravuri”, a se vedea L. Pop, *op.cit.*, p. 368.

⁹ Tradițional, s-a spus că expresia „act unilateral” se utilizează în opoziție cu „act bilateral”, considerându-se totodată, că este mai exactă expresia „actunivolutiv” decât aceea de „act unilateral”, care se deosebește de contract pentru că raportul juridic se naște, cel puțin în stare latentă de putere, prin efectul voinței autorului actului”, M. B. Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, București, 1921, p. 62

¹⁰ Pentru amănunte, a se vedea M. Avram, *Actul unilateral în dreptul privat*, Ed. Hamangiu, București, 2006, pp. 23-24.

întrucât este posibil ca mai multe persoane care exprimă o voință unică să aibă calitatea de autor al actului unilateral, nu numărul de persoane care participă la act fiind determinant, ci numărul voințelor exprimate în act este cel care determină caracterul acestuia unilateral, bi- sau multilateral);

– actul unilateral presupune intenția autorului său de a produce efecte juridice, respectiv, de a da naștere, a modifica sau a stinge raporturi juridice.

În doctrină,¹¹ s-a dat o explicație faptului că, în vechiul Cod civil nu și-a găsit o reglementare generală actul juridic unilateral (regăsindu-se doar norme speciale, prin care, în anumite materii sau recunoscut unele efecte ale actului unilateral) și anume: conform tehnicii legislative de la acel moment, s-a urmărit să se reglementeze cel mai frecvent act juridic (contractul, care rămâne regula de manifestare a voinței juridice în dreptul civil), iar pe de altă parte, la acea dată, doctrina nu elaborase încă teoria actului unilateral ca izvor de obligații.

• **Clasificare**

În general, se distinge între actele unilaterale supuse sau nu comunicării pentru ca acestea să producă efectele juridice urmărite de autorul lor ori prevăzute expres de lege. De asemenea, noul Cod reglementează expres și alte categorii de acte unilaterale.

A. Acte unilaterale supuse comunicării

Astfel, în noul Cod civil este reglementată situația actelor juridice unilaterale supuse comunicării, stabilindu-se că ele trebuie să respecte această procedură atunci când „constituie, modifică sau stinge un drept al destinatarului și ori de câte ori informarea destinatarului este necesară potrivit naturii actului” (art. 1326 alin. 1 N.C.civ.).

În legătură cu necesitatea comunicării actelor unilaterale, în doctrină¹² s-a afirmat că asemenea acte sunt menite să producă

¹¹ În acest sens, M. Avram, *op.cit.*, p. 23

¹² A se vedea, M. Avram, *op.cit.*, p. 68.

efecte juridice față de anumite persoane, deci reprezintă o operațiune socială, fiind vorba așadar, de un act care prin chiar natura lui este orientat către destinatar (beneficiar).

În cazul anumitor acte unilaterale, această orientare nu este doar abstractă, ci ea dobândește un caracter concret, material, prin aceea că actul nu devine perfect decât prin comunicarea lui destinatarului.¹³

Actele unilaterale supuse comunicării produc efecte din momentul în care comunicarea este considerată ajunsă la destinatar și chiar dacă acesta nu a luat cunoștință de act din motive care nu îi sunt imputabile (art. 1326 alin. 3 N.C.civ.).

Distincția între actele supuse comunicării și cele care nu sunt supuse comunicării prezintă interes în privința regimului lor juridic.¹⁴

Aceasta, întrucât actele unilaterale nesupuse comunicării sunt perfecte de la data manifestării de voință a autorului lor, deoarece de la acest moment actul îndeplinește toate condițiile sale de existență valabilă și poate produce efecte (bineînțeles că trebuie avută în vedere și natura actului, deoarece, de exemplu, în cazul testamentului, act pentru cauză de moarte, efectele nu se vor produce decât de la data deschiderii moștenirii).

În schimb, în situația actelor unilaterale supuse comunicării, ele nu-și vor produce efectele decât după ce această formalitate a fost îndeplinită și manifestarea de voință comunicată destinatarului.

Lipsa comunicării în cazul acestei categorii de acte unilaterale este sancționată cu nulitatea actului pentru lipsa unui element constitutiv al actului unilateral.¹⁵

¹³ Ca acte supuse comunicării au fost menționate: rezilierea sau denunțarea unilaterală a contractului, revocarea sau renunțarea la mandat, punerea în întârziere, oferta de a contracta, promisiunea publică de recompensă. Dimpotrivă, nu sunt supuse comunicării: testamentul, acceptarea unei moșteniri, recunoașterea de filiație, angajamentul unilateral.

¹⁴ M. Avram, *op.cit.*, p. 70.

¹⁵ R. E. de Munagorri, *L'acte unilatéral dans les rapports contractuels*, th., L.G.D.J, 1996, p. 226, apud M. Avram, *op.cit.*, p. 70.

În ce privește modalitatea comunicării actelor unilaterale, dispozițiile art. 1326 alin. 2 din N.C.civ. stabilesc faptul că, această comunicare „se poate face în orice comunicare adecvată, după împrejurări”,¹⁶ pentru ca în alineatul următor să se prevadă că producerea efectelor are loc din momentul în care comunicarea a ajuns la destinatar, chiar dacă acesta nu a luat cunoștință de ea, din motive care nu-i sunt imputabile.

În felul acesta, este consacrat sistemul informării, instituindu-se prezumția (simplă) că actul unilateral, manifestarea de voință adresate unei persoane determinate se consideră a fi cunoscute din momentul în care ajung la destinatar, dacă acesta nu dovedește că a fost în imposibilitate, fără culpa sa, de a lua cunoștință de act.

B. Promisiunea unilaterală

Reglementată prin dispozițiile art. 1327 N.C.civ., promisiunea unilaterală este înțeleasă ca actul juridic făcut cu intenția de a se obliga independent de acceptare, care îl leagă numai pe autor (alin. 1), în condițiile în care destinatarul actului poate refuza dreptul astfel născut (alin. 2).

Deși în principiu revocabilă, pentru a nu se ajunge la situații de revocare intempestivă a promisiunii și a se crea astfel prejudicii destinatarului care poate intenționa să o accepte, în alin. 3 al art. 1327 N.C.civ., s-a prevăzut ca atunci când autorul actului nu a stipulat expres un termen, promisiunea să fie considerată făcută pentru o anumită durată „potrivit cu natura obligației și cu împrejurările în care a fost asumată”.

O asemenea obligație, de a menține promisiunea pentru un anumit interval de timp, instituie o limitare a exercițiului

¹⁶ De regulă, legea este cea care prevede în ce formă trebuie făcută comunicarea (de ex., în art. 1079 din C.civ. se stipula că punerea în întârziere se poate face fie printr-o notificare, prin intermediul executorilor judecătorești, fie prin cererea de chemare în judecată). În absența unei dispoziții exprese a legii, trebuie ținut seama de împrejurări, în funcție de care să se determine, raportat la elementele de fapt concrete, dacă a avut sau nu loc, o comunicare adecvată, aptă să producă efectele specifice acestui act unilateral.

dreptului de a revoca oferta (recunoscut autorului actului unilateral), fiind menită să asigure evitarea abuzului de drept care s-ar deduce dintr-o revocare intempestivă.¹⁷

C. Promisiunea publică de recompensă

Este actul unilateral prin care cel care promite în mod public o recompensă în schimbul executării unei prestații, este obligat să facă plata, chiar dacă prestația a fost executată fără a se cunoaște promisiunea (art. 1328 alin. 1 N.C.civ.)¹⁸

Promisiunea publică de recompensă este o aplicație a teoriei angajamentului unilateral întrucât promitentul își asumă în mod unilateral obligația de a plăti recompensa (premiul), dacă terțul cărui a i-a fost destinată promisiunea îndeplinește condițiile impuse de promitent (respectiv, de organizatorul concursului).

În același timp, atitudinea terțului de a executa prestația sau de a participa la concurs nu are valoarea acceptării unei oferte, ci reprezintă simple fapte voluntare, licite, de care se poate oricând desista și care nu au valoare juridică decât în temeiul promisiunii publice și numai în măsura în care condițiile stipulate în aceasta sunt îndeplinite.

Promisiunea de recompensă se va achita, chiar și în cazul în care terțul a acționat ignorând promisiunea făcută, deoarece promitentul este ținut de obligația unilaterală asumată ori de câte ori un terț a îndeplinit prestația cerută, nefiind necesar ca terțul să acționeze în vederea recompensei (ceea ce înseamnă că, dacă după îndeplinirea prestației terțul află despre

¹⁷ Cu privire la răspunderea ofertantului în cazul revocării intempestive a ofertei, a se vedea C. Stătescu, *Actul juridic civil ca izvor de obligații*, în C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All Educațional, București, 1998, pp. 44-46.

¹⁸ În doctrină, s-a arătat că promisiunea publică de recompensă este un act unilateral subiectiv, supus comunicării (se adresează publicului, deci unei persoane nedeterminate, cu titlu oneros și comutativ. Promitentul nu este animat de intenția de a face o liberalitate, ci este interesat ca o persoană să îndeplinească o anumită prestație și să obțină un rezultat concret, recompense fiind numai „prețul” fixat de promitent pentru această activitate, M. Avram, *op.cit.*, p. 269.

existența promisiunii publice de recompensă și solicită ca aceasta să-i fie acordată, promitentul este ținut să o plătească).

Dispozițiile art. 1328 alin. 2 N.C.civ. reglementează situația în care prestația a fost executată de mai multe persoane împreună, când „recompensa se împarte între ele, potrivit contribuției fiecăreia la obținerea rezultatului, iar dacă aceasta nu se poate stabili, recompensa se împarte în mod egal”.¹⁹

Promisiunea publică de recompensă poate fi *revocată* în aceeași formă în care a fost făcută publică (sau într-o formă echivalentă), dar ea nu produce efecte față de cel care a executat prestația mai înainte de revocarea ei (art. 1329 alin. 1 și 2 N.C.civ.).

Dispozițiile legale reglementează și posibilitatea acordării unei *despăgubiri echitabile* (fără posibilitatea de a depăși însă, recompensa promisă) celor care înainte de publicarea revocării au făcut cheltuieli legate de executarea prestației (cu rezerva situației în care promitentul dovedește că rezultatul cerut nu putea fi obținut), iar dreptul la acțiunea în despăgubire se prescrie în termen de un an de la data publicării revocării (art. 1329 alin. 3 și 4 N.C.civ.).

1.3. Clasificarea contractelor

• Criterii de clasificare

Pentru prima dată, într-o reglementare de importanța Codului civil este introdusă o clasificare a contractelor (Secțiunea a 2-a din Titlul II al Cărții a V-a – „Despre obligații”).

Până la acest moment, clasificarea actelor juridice a rămas doar pe seama doctrinei, astfel încât în literatura de specialitate nu a existat unanimitate de păreri cu privire la criteriile de clasificare și la numărul de clasificări ale contractelor.

Criteriile de clasificare și categoriile de contracte ce rezultă din dispozițiile art. 1171-1177 N.C.civ.:

¹⁹ Separat de această ipoteză, atunci când prestația a fost executată nu împreună, ci separat de mai multe persoane, recompensa se cuvine aceleia care a comunicat cea dintâi rezultatul (art. 1328 alin. 3 N.C.civ.).